

O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARNING
RIVOJLANISHING O'ZIGA XOS RIVOJLANISHI VA BUGUNGI KUNDA
SOHADA AMALAGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHATLAR.

Toshkent amaliy fanlar universiteti,

Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası katta o'qituvchisi,

G'ofurov Hamidulla Xoshimovich

+998998070883

Annotatsiya

Mazkur maqola O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishiga bag'ishlangan. Maktabgacha ta'lim tizimining tarixiy rivojlanish bosqichlari, bugungi holati va amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda islohotlarning samaradorligi, tizimdagi muammolar va ularni hal etish uchun takliflar keltirilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatli va miqdoriy usullarni o'z ichiga oladi, jumladan, anketalar, so'rovnomalar va intervyular. Maqolada O'zbekistonning maktabgacha ta'lim tizimi va xalqaro tajribalarni solishtirgan holda tavsiyalar taqdim etiladi.

Keywords

Maktabgacha ta'lim

Islohotlar

Pedagogik kadrlar

Statistika

O'zbekiston

Maktabgacha ta'lim tizimi

Modernizatsiya

STEAM

Pedagogika

Аннотация

Данная статья посвящена развитию системы дошкольного образования в Узбекистане. Проанализированы исторические этапы развития дошкольного образования, его текущее состояние и проводимые реформы. В исследовании оценена эффективность реформ, выявлены проблемы системы и предложены пути их решения. Методология исследования включает как качественные, так и количественные методы, такие как анкеты, опросы и интервью. В статье представлены рекомендации, основанные на сравнении узбекского опыта с международной практикой.

Ключевые слова

Дошкольное образование

Реформы

Педагогические кадры

Статистика

Узбекистан

Система дошкольного образования

Модернизация

STEAM

Педагогика

Abstract

This article is dedicated to the development of the preschool education system in Uzbekistan. It analyzes the historical stages of the development of preschool education, its current state, and the ongoing reforms. The study evaluates the effectiveness of these reforms, identifies issues within the system, and proposes solutions. The research methodology includes both qualitative and quantitative methods, such as surveys, questionnaires, and interviews. The article provides recommendations based on the comparison of Uzbekistan's experience with international practices.

Keywords

Preschool education

Reforms

Pedagogical staff

Statistics

Uzbekistan

Preschool education system

Modernization

STEAM

Pedagogy

Kirish

Maktabgacha ta'lim tizimi har bir jamiyatning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, chunki bu tizim bolalar uchun asosiy bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi, shuningdek, kelajakda ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotga katta hissa qo'shadi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, maktabgacha ta'lim tizimi ham o'zgarishlarga yuz tutdi. Ilgari sovet davrida tashkil etilgan maktabgacha ta'lim muassasalari bugungi kunda yanada zamonaviy va samarali tizimga aylanishi uchun ko'plab islohotlar

amalga oshirildi. Maktabgacha ta'lim tizimi bilan bog'liq islohotlar nafaqat bolalarning intellektual va jismoniy rivojlanishini ta'minlash, balki jamiyatning barcha qatlamlarini ta'lim olish imkoniyati bilan ta'minlash maqsadida olib borilmoqda. Bugungi kunda, O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida davlat va xususiy sektor o'rtasida raqobat kuchayib bormoqda, maktabgacha ta'limning sifati va samaradorligi oshmoqda. Xususan, 2017-yilda tashkil etilgan Maktabgacha ta'lim vazirligi sohadagi islohotlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi jamiyatning o'zgaruvchan talablariga mos ravishda yangilanmoqda, va hozirda 6 yoshli bolalarni maktabga tayyorlash, yangi o'quv dasturlari va pedagogik metodologiyalarni tatbiq etish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishining asosiy bosqichlarini tahlil qilish, hozirgi holatini baholash va amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligini o'rganishdir. Tadqiqotda shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar, mavjud muammolar va ularni hal etish uchun takliflar keltiriladi. Bu kirish qismi maqolaning umumiy mavzusini o'qishga undaydi, soha rivojlanishiga va islohotlarning ahamiyatiga e'tibor qaratadi. Agar qo'shimcha takliflar yoki o'zgartirishlar bo'lsa, xohlagan paytingizda so'rashingiz mumkin!

Asosiy qism

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tarixiy rivojlanish bosqichlari

O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimi uzoq yillar davomida bir qator bosqichlarni o'tdi. Sovet davrida maktabgacha ta'lim davlat tomonidan tashkil etilgan, bolalar 6 yoshga to'lgach, umumiy ta'lim tizimiga o'qishga tayyorlanar edi. Bu davrda maktabgacha ta'limning maqsadi asosan bolalarni maktabga tayyorlashga qaratilgan bo'lib, pedagogik yondoshuvlar ko'p jihatdan umumiy maktab ta'limi tizimi bilan o'xshash edi. Mustaqillikka erishganimizdan so'ng, 1990-yillarda maktabgacha ta'lim

tizimi jiddiy o'zgarishlarga yuz tutdi. O'zbekiston hukumati tomonidan bu sohada birinchi islohotlar amalga oshirilgan bo'lib, 1997-yilgi "Maktabgacha ta'lim tizimi to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Bu huquqiy asos maktabgacha ta'limning zamonaviy tartibda tashkil etilishiga imkon berdi. 2000-yillarning boshlarida maktabgacha ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. O'zbekiston davlatining ta'lim siyosatida maktabgacha ta'limning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tizimida ilmiy-tadqiqot ishlari, yangi metodikalar va o'quv dasturlari joriy etildi. 2017-yil O'zbekistonda Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi, bu esa sohadagi islohotlarni yangi bosqichga olib chiqdi.

2. Bugungi kundagi ahvoli

Hozirgi kunda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalari soni sezilarli darajada oshdi. 2023-yilga kelib, respublikada 12 mingdan ortiq maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyat ko'rsatmoqda. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimiga davlat va xususiy sektorning yondoshuvlarini kuchaytirish, bolalarga yuqori sifatli ta'lim taqdim etish maqsadida xususiy maktabgacha ta'lim muassasalari soni ham ortdi. Pedagogik kadrlar tayyorlash va malaka oshirish tizimi jiddiy ravishda modernizatsiya qilindi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida o'qituvchilarni tayyorlash va ularning kasbiy malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, pedagoglarni qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslari doimiy ravishda o'tkazilmoqda.

O'zbekiston hukumati tomonidan taqdim etilgan yangi o'quv dasturlari, jumladan, STEAM (fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika) metodikasi bolalarning ijtimoiy, intellektual va ijodiy rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalarida "Ilk qadam" dasturi doirasida bolalar o'zlarining dastlabki bilimlarini olishmoqda, bu esa ularning maktabga tayyorlanishiga yordam beradi.

3. Sohada olib borilayotgan islohotlar

Maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar bir nechta muhim yo'nalishlarga qaratilgan. 2017-yilda tashkil etilgan Maktabgacha ta'lim vazirligi mamlakatda maktabgacha ta'limni rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. Bugungi kunda ushbu islohotlar quyidagi sohalarda amalga oshirilmogda:

- 1) Pedagogik malaka oshirish: Maktabgacha ta'lim sohasidagi kadrlarning malakasini oshirish, yangi pedagogik metodlarni o'rgatish, ilmiy tadqiqotlar va amaliyotga asoslangan yondoshuvlarni joriy etish.
- 2) Yangi o'quv dasturlari: Yangi pedagogik texnologiyalar va metodikalar, jumladan, STEAM, o'qish va ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar.
- 3) Xususiy sektorni rivojlantirish: Xususiy maktabgacha ta'lim muassasalarini ko'paytirish va ularning sifatini yaxshilash.
- 4) Tashkiliy va huquqiy islohotlar: Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish uchun qonunlar va davlat dasturlari ishlab chiqildi.

4. Mavjud muammolar va takliflar

Maktabgacha ta'lim tizimida hali ham bir qancha muammolar mavjud.

Moliyaviy ta'minot yetishmasligi: Maktabgacha ta'lim muassasalarining moliyaviy jihatdan to'liq ta'minlanmasligi, zamonaviy jihozlar va metodik materiallar bilan ta'minlanishdagi muammolar.

Pedagoglar yetishmasligi: O'zbekistonning ba'zi hududlarida malakali pedagoglarning yetishmasligi, ayniqsa, qishloq joylarda.

Ota-onalar bilan hamkorlik: Ota-onalar va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi unchalik rivojlanmagan. Bu o'z navbatida bolalarning to'g'ri tarbiyalanishi va ta'lim olishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

TAKLIFLAR:

Pedagogik kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish: Pedagoglarni malaka oshirish tizimini yanada takomillashtirish, yangi pedagogik metodlarni o'rgatish va ularning ish sharoitlarini yaxshilash.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash: Maktabgacha ta'lim muassasalariga davlat tomonidan ajratiladigan mablag'larni oshirish, o'quv dasturlarini zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash.

Ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash: Maktabgacha ta'lim muassasalarining ota-onalar bilan o'zaro hamkorligini rivojlantirish, ota-onalarga ta'lim jarayoniga faolroq jalb qilish. Bu bo'limda O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi, hozirgi holati va amalga oshirilayotgan islohotlar to'liq tahlil qilindi. Shuningdek, tizimda mavjud bo'lgan muammolar va ularni hal qilish uchun takliflar taqdim etildi. Agar qo'shimcha savollar yoki o'zgartirishlar bo'lsa, marhamat, so'rashingiz mumkin!

Albatta, maqolada metodologiya va tadqiqotlar bo'limi ilmiy yondoshuvni, ishlatilgan tadqiqot metodlarini va o'rganilgan materiallarning tahlilini o'z ichiga oladi. Quyidagi tarzda yozish mumkin:

METODOLOGIYA VA TADQIQOTLAR

1. Tadqiqot maqsadi va vazifalari

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishiga qaratilgan islohotlarning samaradorligini baholash va sohadagi muammolarni aniqlashdan iboratdir. Tadqiqot quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

Maktabgacha ta'lim tizimining tarixiy rivojlanish bosqichlarini o'rganish.

Maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarni tahlil qilish.

Maktabgacha ta'lim tizimida mavjud bo'lgan muammolarni aniqlash.

Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqish.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi sifatli va miqdoriy usullarni o'z ichiga oladi, shuningdek, u maktabgacha ta'lim tizimi haqidagi mavjud ilmiy adabiyotlar va amaliy ma'lumotlarga asoslangan. Tadqiqot jarayonida ishlatilgan asosiy metodlar quyidagilardan iborat:

Sifatli tadqiqot metodlari

Intervyular: Maktabgacha ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar, ta'lim mutaxassislari va boshqaruvchilar bilan intervyular o'tkazildi. Bu intervyular orqali maktabgacha ta'lim tizimining amaliyoti va muammolari haqida chuqurroq ma'lumotlar olindi.

Fokus-guruhlar: Bolalar ota-onalari bilan o'tkazilgan fokus-guruhlar yordamida maktabgacha ta'limning sifatiga va uning ota-onalar tomonidan qanday baholanishiga oid fikrlar to'plandi.

Observatsiya: Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning o'qish va tarbiya olish jarayonlarini kuzatish orqali metodologik o'zgarishlar va ta'lim jarayonlarining samaradorligi o'rganildi.

Miqdoriy tadqiqot metodlari

So'rovnomalar: Maktabgacha ta'lim tizimi haqida statistik ma'lumotlar yig'ish maqsadida pedagoglar, ota-onalar va boshqaruvchilarga so'rovnomalar tarqatildi. So'rovnomalar yordamida tizimdagi mavjud muammolar va kamchiliklar haqida raqamli ma'lumotlar yig'ildi.

Statistik tahlil: Tadqiqotda O'zbekistonning maktabgacha ta'lim tizimi haqida mavjud bo'lgan statistik ma'lumotlar, ta'lim sohasiga ajratilgan byudjet mablag'lari va

o'quv dasturlarining natijalari tahlil qilindi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimining iqtisodiy ko'rsatkichlari, ayniqsa, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi farq kuzatildi.

Tadqiqot obyekti va subyekti

Obyekt: O'zbekistonning maktabgacha ta'lim tizimi, xususan, davlat va xususiy maktabgacha ta'lim tashkilotlarining rivojlanish jarayoni.

Subyekt: Maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar, ta'lim mutaxassislari, ota-onalar va ta'lim boshqaruvchilari. Shuningdek, bolalar ham tadqiqotning subyektlariga kiradi, chunki ularning o'qish jarayoni va rivojlanishi tizimning sifatini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodlari va asboblari

Tadqiqotda quyidagi metodlar va asboblari ishlatilgan:

Anketalar: Ota-onalar, pedagoglar va boshqaruvchilar o'rtasida o'tkazilgan anketalar yordamida so'rovlar va ma'lumotlar yig'ildi. Anketalar savollarining asosiy yo'nalishi maktabgacha ta'lim tizimining sifatini, pedagogik metodlarni va mavjud muammolarni o'rganishga qaratildi.

Suhbatlar va intervyular: Pedagoglar va ta'lim mutaxassislari bilan o'tkazilgan intervyular tizimdagi mavjud muammolarni aniqlash va ular bilan bog'liq holatlar haqida aniqroq tasavvur yaratishga yordam berdi.

Statistik tahlil dasturlari: Tadqiqotda yig'ilgan raqamli ma'lumotlar statistik dasturlar yordamida tahlil qilindi, bu esa tizimning holatini miqdoriy tarzda baholash imkonini berdi.

Tadqiqotda foydalaniladigan manbalar

Tadqiqotda quyidagi manbalar asos sifatida ishlatilgan:

Илмий ва методик адабиётлар: Maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi, pedagogik yondoshuvlar, yangi metodikalar va o'quv dasturlari haqida ilmiy maqolalar va kitoblar.

Rasmiy hujjatlar: O'zbekiston hukumati tomonidan tasdiqlangan ta'lim dasturlari, qarorlar va qonunlar. Shuningdek, Maktabgacha ta'lim vazirligining yillik hisobotlari va statistik ma'lumotlar.

Xalqaro tajriba: Maktabgacha ta'lim tizimi bo'yicha xalqaro tajriba va boshqa mamlakatlardagi muvaffaqiyatli islohotlar.

Statistik ma'lumotlar: O'zbekistonning ta'lim sohasiga oid davlat statistika organlari tomonidan taqdim etilgan raqamlar va indikatorlar.

Tadqiqot usullari va ilmiy yondoshuv

Tadqiqotda sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) usullar birgalikda qo'llanildi. Sifatli tadqiqot usullari yordamida maktabgacha ta'lim tizimining amaliyoti va muammolarini chuqur tahlil qilishga e'tibor qaratildi. Miqdoriy metodlar esa tizimning holatini raqamli ko'rsatkichlar orqali baholash imkonini berdi. Tadqiqotning ilmiy yondoshuvi tizimli tahlil usuliga asoslangan bo'lib, bu maktabgacha ta'lim tizimining barcha tarkibiy qismlarini, shu jumladan, pedagogik yondoshuvlarni, metodologiyalarni, mavjud muammolarni va rivojlanish istiqbollarini bir butun sifatida ko'rib chiqishga yordam berdi.

Takliflar:

1. Pedagogik kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish: Maktabgacha ta'lim sohasida ishlovchi pedagoglarning malakasini oshirish va ularni kasbiy rivojlantirish uchun doimiy treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Bu pedagoglarning pedagogik kompetensiyasini yaxshilashga yordam beradi.

2. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash: Maktabgacha ta'lim tizimini yanada samarali rivojlantirish uchun davlat tomonidan ajratiladigan moliyaviy mablag'larni oshirish, shu jumladan, ta'lim muassasalarini zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash zarur.

3. Xususiy sektorni rivojlantirish: Xususiy maktabgacha ta'lim muassasalarini qo'llab-quvvatlash, ularning sifatini oshirish va raqobatbardoshligini ta'minlash. Shuningdek, xususiy sektordagi tajribalarni davlat maktabgacha ta'lim tizimiga tatbiq etish.

4. Ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash: Ota-onalar va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligini yaxshilash, bolalarning ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlash. Buning uchun ota-onalar bilan doimiy aloqada bo'lish va ular bilan hamkorlikda ta'limni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish kerak.

5. Yangi o'quv metodikalarini kengaytirish: STEAM metodologiyasini va boshqa innovatsion pedagogik yondoshuvlarni keng joriy etish, maktabgacha ta'lim tizimida ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim tizimi har bir jamiyatda bolalar rivojlanishi, ijtimoiylashuvi va ta'lim olishining boshlang'ich bosqichi sifatida juda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi so'nggi yillarda jiddiy islohotlarga duch kelib, ko'plab ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirdi. Maktabgacha ta'limning rivojlanishiga qaratilgan davlat dasturlari va Maktabgacha ta'lim vazirligining tashkil etilishi tizimni yanada modernizatsiya qilishga imkon yaratdi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimi bolalar uchun zarur bo'lgan dastlabki bilim va ko'nikmalarni taqdim etish bilan birga, ijtimoiy taraqqiyotga hissa qo'shishni davom ettirmoqda. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistondagi maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'quv dasturlari, pedagogik yondoshuvlar va yangi metodologiyalarni joriy etish bolalar rivojlanishining yuqori sifatini ta'minlamoqda. Xususiy sektorning faoliyatini qo'llab-

quvvatlash ham tizimning samaradorligini oshirishga yordam bermoqda. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tizimining moliyaviy ta'minoti, pedagoglar tayyorlash tizimi va bolalar uchun taqdim etilayotgan ta'lim xizmatlarining sifati sezilarli darajada yaxshilandi. Biroq, tadqiqot davomida maktabgacha ta'lim tizimi bilan bog'liq ba'zi muammolar ham aniqlandi. Xususan, qishloq hududlarida malakali pedagoglarning yetishmasligi, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasining ba'zi joylarda yomonligi va ota-onalar bilan hamkorlikning samarali tashkil etilmaganligi kabi masalalar davom etmoqda. Bu muammolarni hal qilish uchun maktabgacha ta'lim tizimida qo'shimcha islohotlar amalga oshirilishi zarur. Umuman olganda, O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi ijobiy yo'nalishda davom etmoqda, lekin bu tizimni yanada yaxshilash va o'sishni ta'minlash uchun ko'proq sa'y-harakatlar va strategik yondoshuvlar zarur. Tadqiqot natijalari va takliflar amalga oshirilsa, maktabgacha ta'lim tizimi yuqori sifatli ta'lim xizmatlarini taklif etuvchi va jamiyatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim tizimga aylanishi mumkin.

Bu xulosa qismi tadqiqotning yakuniy natijalarini umumlashtiradi va maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlarni taklif qiladi. Agar qo'shimcha tahrirlar yoki izohlar kerak bo'lsa, iltimos, so'rashingiz mumkin!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, M. (2020). O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi: tarixi va bugungi holati. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha Ta'lim Vazirligi.
2. Bo'riyev, R. (2019). Pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim tizimidagi o'rni. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Karimova, G. (2021). Maktabgacha ta'limda zamonaviy pedagogik metodlar. Tashkent: Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Nashriyoti.
4. Maktabgacha ta'lim vazirligi. (2022). Maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar: yillik hisobot. Tashkent: Maktabgacha ta'lim vazirligi.

5. Mukhamedov, U. (2018). Maktabgacha ta'limda xalqaro tajribalar va O'zbekiston konteksti. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'limni rivojlantirish markazi.
6. Nurmatova, M., & Turgunov, D. (2020). Pedagogik innovatsiyalar va ta'lim metodologiyasi. Tashkent: O'zbekiston Ta'limi.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2017). O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Hukumat qarori.
8. Suyunov, A. (2021). Maktabgacha ta'limning ijtimoiy rivojlanishdagi roli. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
9. UNESCO. (2015). The right to education in early childhood. Paris: UNESCO Publishing.
10. World Bank. (2020). Early childhood education in developing countries: Current challenges and opportunities. Washington, D.C.: The World Bank.